

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛІ

Балабуха Н.В.

Волинський державний університет

ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДОВОЇ ЛЕКЦІЇ “РОМАНТИЗМ У ЗАХІДНІЙ ЛІТЕРАТУРІ” В 9 КЛАСІ

Курс зарубіжної літератури в старших класах за сучасною шкільною програмою представляє собою конструкцію оглядових і монографічних тем, які змонтовані в єдині блоки, що репрезентують певний літературний період. Перш, ніж розглядати окремі художні твори, вчителю рекомендується дати учням хоча б елементарне уявлення про історико-культурний контекст, в якому вони виникли та існували [1, 12-13]. Таким чином, огляд виконує такі завдання: узагальнює матеріал, який вже відомий учням із середніх класів; змальовує загальну картину літературного процесу в даний період; включає аналіз творів, запропонованих на варіативній основі; визначає проблеми, над якими учні будуть працювати на наступних уроках, вивчаючи конкретні твори.

Найчастіше оглядова тема подається у формі лекції. Ефективність цього методу полягає в тому, що лекція економно передає знання, при цьому кількісно та якісно розвантажуючи програму; є одночасно зразком відповіді з літератури; стимулює активність школярів; може використовуватися на будь-якому етапі вивчення теми. Виділяють вступні, поточні, оглядові, підсумкові, настановчі лекції [2]. Оглядова лекція включає такі питання: 1) основні важливі суспільно-політичні події періоду; 2) характеристика історико-літературного процесу даної доби; 3) характеристика цікавих представників періоду, їхніх творів; 4) значення даного періоду для історії літератури.

Останнім часом шкільна лекція, особливо в 9-11 класах, наближається до вузівської (за змістом та часом), але має і свої відмінності: обов'язково передбачає використання додаткових методів і прийомів (елементів бесіди, диспуту, самостійної роботи учнів, наочності тощо); різноманітних прийомів викладу фактичного матеріалу (цитування, читання фрагментів творів, інсценування, виразне читання, переказ); засобів контролю (складання плану лекції, тез, конспекту, схем, таблиць; узагальнення, зроблені учнями самостійно тощо). Проблема

активізації діяльності учнів під час лекції розроблялася такими вченими-методистами, як В.Голубковим, М.Кудряшовим, М.Іпполітовою, М.Коптіль, Р.Іліною, О.Мазуркевичем, Л.Мірошніченко та іншими.

Розглянемо, які прийоми активізації діяльності учнів можна використати під час проведення оглядової лекції “Романтизм у західній літературі XIX ст.” у 9 класі. Дана тема передбачає, крім огляду, вивчення двох монографічних тем (творів Дж.Г.Байрона та В.Гюго). Але окремі художні твори письменників-романтиків вивчалися і в середніх класах, тому саме вступна бесіда, літературно-музична композиція, підготовлена дев'ятикласниками (вона включатиме виразне читання українських перекладів та оригіналів творів німецьких романтиків, А.Міцкевича, Е.По та прослуховування музичних фрагментів з Ф.Ліста, Ф.Шопена, Ф.Шуберта, П.Чайковського, С.Рахманінова тощо), індивідуальні повідомлення учнів на початку лекції підведуть підсумок та узагальнять те, що вже відомо про романтизм із попередніх уроків, емоційно підготують до сприйняття нового. Для вступної бесіди пропонуємо такі питання: Що вам відомо про романтизм? Кого з представників європейського романтичного мистецтва знаєте? Що об'єднує письменників-романтиків в один напрям? Що приваблює вас у романтичних творах і що залишає байдужим? Які питання викликав у вас поетичний цикл “Кримські сонети” А.Міцкевича? Над якими проблемами життя спонукає задуматися твір Е.Т.А.Гофмана “Малюк Цахес”? Чому цей твір вважається класичним? Чи актуальний він сьогодні в Україні? Що символізує собою образ Цахеса? тощо. Індивідуальні повідомлення можуть бути підготовлені за такими темами: “Проблема “людина і суспільство” у творчості Е.Т.А.Гофмана”, “Романтична символіка у творах європейських письменників XIX ст.”, “Особливості історичного роману В.Скотта”, “Відображення романтичного світогляду в творах живопису і в музиці XIX ст.”. Самостійно учні можуть опрацювати і такі питання оглядової лекції, як “Образ художника-ентузіаста у творах Е.Т.А.Гофмана”, “Доля Жорж Санд”, “Поети “озерної школи”” (у вигляді випереджальних індивідуальних або групових завдань).

Засобами, які активізують діяльність старшокласників під час оглядової лекції, розвивають учнівську ерудицію, їхні естетичні смаки, уміння спілкуватися, співпереживати, вести діалог, можуть також стати: інсценізація “Письменник очима друзів (сучасників, критиків)”; “інтерв'ю” з письменником або романтичним героєм; літературна п'ятихвилинка у вигляді виставки та презентації книг Андре Моруа про долі романтиків; диспут; схеми-таблиці; прийом “ключових слів”; історичний, лексичний, ономастичний коментар; прийом зіставлення творів художників-сучасників Ж.Л.Давида та Е.Делакруа; випереджальні творчі завдання.

Відповідно до додаткових прийомів та засобів, які вчитель використовуватиме на уроці-лекції, виділяємо такі види оглядової лекції, як лекція з проблемним епіграфом, з елементами бесіди, контролю, творчості та самостійної роботи учнів. Щоб ефективно донести до старшокласників той чи інший матеріал, потрібно знайти “ключі”, за влучним висловом Д.Наливайка, “підібрати ефективний методичний інструментарій”, але роботи це треба, дотримуючись доцільності, міри у використанні методичних прийомів та їх ефективності в кожному конкретному випадку, враховуючи рівень літературного розвитку, вікові та індивідуальні особливості учнів, специфіку класу та школи.

Література

1. Волошук Є. Методичний коментар до програми // Зарубіжна література. – 2001. – Червень. – №21-23. – С.6-16.
2. Мишлимович М.Я. Урок-лекція в 8-10 классах. // Література в школі.–1987.–№1.

Водяна П.М.

Миколаївський державний університет

АЗБУКА ВІРШУВАННЯ

Викладати літературу як мистецтво слова й навчальний предмет важче, ніж мову. Випускники середніх шкіл, як правило, не знають елементів теорії літератури, зокрема віршування, і – що гірше – обравши шлях філолога, не відчують потреби поглиблювати свої знання на першому курсі вузу.

Глибоко бринить таїна слова в закономірно впорядкованій звуковій формі вірша. Вражаючий зміст, емоції, почуття вбирає в себе і передає читачу, слухачеві особливий таємничо незбагненний тип мислення обдарованої Богом людини, що криється в ритмі, строфіці, римі, вірші. Велич поезії, відтворена у внутрішніх законах віршування, і робить поета великим. Вірш має різні форми, строфічні різновиди, системи віршування, способи організації ритму.

Вірш – термін, запозичений через польське посередництво з латини; своєю чергою, *versus* (від *verto* – повертаю, що споріднене з праслов'янським **verteti-*, укр. – вертати); звідси і первинне значення вірша – рядок до повороту. Це може бути рядок ритмізованого тексту (основна версифікаційна одиниця), окремий поетичний твір (форма поезії), ритмічно організована художня мова. Між прозою та поезією існує ціла низка суміжних форм. Проза може вбирати віршові тексти, поезія – прозу. Мовленнева